№ 17 Յունվարի 31 (Փետրվարի 12) 1881 Յունվարի 31 (Փետրվարի 12) № 17

ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 բուլ. կես տարվանը 6 բուլ.
Առանձին համարները 5 կոպեկով։

Թղթիցում գրվում են Մոսկվայի Խրոցդրատան մոտ.

Տարբերակագրեր տրվում են ուղղվի
Редакція «Мшакъ».

Խմբագրատան բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի եւ տոն օրերից)

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով։

Յայտարարութիւնների համար, վճարվում են
խրոցդրատան բուլի 2 կոպեկ։

„ՄՇԱԿ"
ԼՐԱԳԻՐ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ
1881 թ.

(ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ)

Կը հրատարակվի Դարձ գիրքով և Դարձ պրոգրամմայով ԱՄԵՆ ՕՐ (բացի ասն և տոներին հանված օրերից)։

ՊԱՐՈՒԱԿԱՐԱՆ. I. Տէրութեան կարգադրութիւններ. II Առաջնորդող յօդուածներ. III Դեղեցի տեսութիւն. IV Արտաքին տեսութիւն. V Խառն լուրեր. VI Հեռագրիներ. VII Ֆելիեթոն և թատերգրութիւն. VIII Յայտարարութիւններ

ԼՐԱԳԻՐԻ ԳԻՆԸ, տարեկան 10 բուլ. կես տարվան 6 բ., հինգ ամս. 5 բ., չորս ամս. 4 բ., երկու ամս. 3. բ. երկու ամս. 2 բ. և մի ամս. 1 բուլ։

Դրվել կարելի է խմբագրութեան մէջ հետեւեալ հասցէով. Тифлисъ, редакція «Мшакъ».

Խմբագիր-հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Քաղաքական մատնանշումներ.—Ղ. ի ր ք ի՞ն տեսութիւն։ Դասական խմբագրին։ Նշանակ փաթիլից։ Նոր գրքեր լուրեր.— Ա ր տ ա ք ի ն տ ե ս ո ւ թ ի ւ ն։ Դերձանիներ։ Ֆրանսիայ։ Արտաքին լուրեր։—Մշակի հեռագիրներ։—Յայտարարութիւններ։—Բ ա ն ա գ ի ր ա կ ա ն։ Փաստաբան թժիշկ Դաստարդեանին։

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՄՏԱԾՄՈՒՆԵՐ

Զարմանալի բան է, որ Ֆրանսիան, մարդկային իրաւունքների դիրքերի ներքոյ, ոչ թէ միայն դրանց հաստատակաան կեանքի վրա, դրա դպրոցական սիստեմների վրա, որ գարեցով կամ օրվանից կրելի ձեւ գտնի էր, բայց իր ազդեցութիւնը անցել է և քաղաքական օրէնքների վրա։ Ոչ մի երկրում այնքան դժուար չէ ամենական ազատութիւն ստանալ, ոչ մի երկրում կիներ այնքան զարգ չէ ամեն տեսակ իրաւունքներից, որքան Ֆրանսիայում։

Ռուսաստանում, մինչև անդամ, կիներ թեկնդ պահված լիներ, չէ զրկվում կարգ ազատ իրաւունքից։ Ֆրանսիայում պահված կիներ իրաւունք չունի սեփական կարգադրներ ունենալ. ամեն իրաւունքներ մարդուն են։ Միայն չափահաս ազջիկը կարող է սեփականատէր լինել, բայց հենց որ նա պատվում է, նրա բոլոր իրաւունքները նրա մարդուն են անցնում և նա ինքն կրկին դառնում է անչափահաս։ Միայն այրի կիներ կրկին ձեռք է բերում սեփականատիրոջ իրաւունքներ։

Մինչև որ Անգլիան, Հիւսիսային, բայց մնացանց Գերմանիան լի են օրիորդական գիմնազիաներով, քաղաքային իգական դպրոցներով, արուեստագործական և այլ ուշադրական միջնակարգ և տարրական դպրոցներով ազջիկներց համար, Ֆրանսիայում, մինչև վերջին ժամանակները, ամբողջ իգական սեռը կրթված էր վանական դպրոցներում։ Միայն այս մեր օրերում, հոգեւորական այլ և այլ միարանութիւնների Ֆրանսիայից աքսորվելուց յետոյ, Ֆրանսիական սիմիան հանրապետական կառավարութիւնը կարողացաւ հրատարակել իգական միջնակարգ պետական դպրոցների մասին նոր օրէնք։ Ֆրանսիան, ուրեմն, նոր է սկսում հոգալ իգական միջնակարգ կրթութեան մասին։ Էնլորդ է ասել, որ այն երկրում, որտեղ կանանց սեռի միջնակարգ կրթութիւնը դեռ չէ ստացել հաստատուն հիմք, այնտեղ չէ էլ կարող ազդվել իգական բարձրագոյն կրթութեան գործը։

Այլն իսկ Ֆրանսիական հասարակական կարծիքը, գարեցով կրթված լինելով կղերական ոգով, անկարող գտնվեցաւ հասկանալ այն ճշմարտութիւնը, որ բժիշկ Դաստարդեանց, մեզանից շատ տարիներ առաջ հասկացել էր։

Ես ոչ թէ միայն փորձ եմ փորձում ասել, որ մէնք փոխվեցաւ մեզանի որ անդամները քիչ էին թիւով, այլ հաստատապէս պնդում եմ այդ։ Այդ բանական չէ։ Փոքրը և նոր մարդը թոյլ տուեցին վերջինիս մի հարց, այդ հարց առաջարկողի բացակայութեան ժամանակ։ Դա գոնէ անմարդասէր և կռնշնարար է, թէկ լուսեր ասելիս։ Դարձ շատ լաւ գիտեք, որ յ ա ն դ ա ս ա ր ի ն էլ, մանկան գասարարանին էլ թոյլ է տրվում տրդարանում, ուր մեզ մեր քաղաքացիական իրաւունքները չը կրոցրած ժողովի անդամներ, որի վերաբերմամբ պէտք է ասենք մեր հարգարանական զգացմունքը ունենալ, որ լաւագոյն ասելիք, որ գոնէ սպասել մեզանի որ ինքն հարց առաջարկողը ներկայ գտնվի. նրա ներկայութեանն հարց հարց յարուցանելու համար, որպէս զի ինքն կարողանայ պատասխանել իր առաջարկութիւնը, և այ թէ նրա բացակայութենից զգալա քաղել վերաբերելու խնդիրը, երբ որ դրա բնութիւնը շատ լաւ գիտեք, որ նրա գլխաւոր էլ երբեք մեզանը չէր կարող մտնել թէ յանձնարի 25-ի ժողովը պէտք է նրանց և առաջ դրավի հանրանանց ժողովի մեզանի քանդելուը։

Այնպէս ինչպէս ամեն քնեկրութեան մէջ, ձեր հիմնած ընկերութիւնին էլ տարբերութիւն ընդուներ ժողովից մի քանի որ առաջ յայտարարել լրագրերի մասին կամ առանձին թերթիկներով թէ թող հարցերի վրա կը վճռանեն այն որը,—նա գուցէ ամենից վաղ կը գտնվի ժողովի մէջ. անգիտակցապէս, որ հանրանանց ժողովի վճիռը, որ ինձ համար թանգ է, իսկ մեզ համար ոչնչ նշանակութիւն չունի. դեռաբերութիւն կայ ներկայ ժողովում կրկին յարուցանելու. և քանդելու։ Իսկ եթէ զուգ կասէք, որ թերթերը էլ չը գիտեմ որ այդ հարցը կրկին կը յարուցվի, ասելի ես չը պէտք է թողյ ասելիք խնդրի յարուցա-

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ ԹԹԻԵՆ ՆԱԻԱՍԱՐԴԻՆԻՆ

Ցզալում եմ ձեր պատասխանը և ինքս էլ պատասխանում եմ ձեր պատասխանի դիմաց կիսերին։

Դարձ և առաջ կրոնի և ազգութեան հարցի մասին ոչ թէ երկրորդ տարի է յարուցվում «Մշակի» մէջ, այլ իմ լրագրի հիմնելու օրից։ Միայն ոչ գուցէ, ոչ էլ տարիները այդ իմ յարուցած խնդիրը չէին նկատում երկու տարուց առաջ։

Ոչ գուցէ երբէք չէք մատնանշել այդ հարցի վերաբերմամբ «Մշակի» ախտասանիկ անուանել,—այդ ես ինքս էլ չեմ լաւ գիտեմ, շատ լաւ գիտեմ, որ այդ հարցի յարուցանողը և առաջ տանողը ես մէնակ էի, առանց որ և է ոգնականի։

Բայց թէթև ես մեզ ազատ չեմ էլ. չէ՞ թ ա ն մ ա ն մ ա յ դ հարցի մէջ, այդ այն պատճառով է, որ գուցէ նախապատիզիր այն ժողովին, որտեղ առաջին անգամ լրագրական պրոլիկրդից գուցէ, այդ հարցը հրապարակվեց յարուցվեցաւ. (ուստ բերանով,—գա մի և նոյն է) և առանց վերաբերմամբ ընդունվեցաւ. մ ե ծ ա ն ա ն ա ք մ ե ն ք ց։ Որքան մեծ էր մեծամասնութիւնը, այդ մի և նոյն է, բանական է, որ գա մեծամասնութիւնն էր. և գուցէ. որ ցոյց էք տալիս մեզ մեծամասնութիւնան յարգաց. ձեր նախապատրաստական իշխանութիւնան տասուներեքներ և վկայեցիք. դարարարարաց. որ. մ ե ծ ա ն ա ն ա ք ի ն ք ը ընդունեց իմ առաջարկութիւնը։

Եթէ մի մարդու. նախապատրաստական ընդունվում է մի հարց մեծամասնութիւնից. թէկուզ այն հարցին սկզբունքով ինքն նախագահը անձամբ չէ էլ համաձայնում, նոյն մարդը երկրորդ անգամ նախագահ ընտրվելով. չը պէտք է թողյ տայ, որ առաջին ժողովի մեծամասնութիւնից ընդունված վճիռը ստանալիս առած և անպատասխ լինի երկրորդ ժողովից. բայց նախ և առաջ պէտք է ընդհանուր հարց առաջարկի ժողովի քաղաքացիներին՝ պրպտեք ամեն ժողովի վճիռները իրաքանչիւր հնարեալ ժողովը իրաւունք կունենայ վերաքննել. Եթէ այդ ընդհանուր հարցը վճռվի դ ր ա կ ա ն հ ա ր ց կիրպով, այն ժամանակ միայն նախագահը կարող է անցնել և մասնաւոր հարցին և թէպէտ որ նախընթաց ժողովի մեծամասնութեան վճիռը վերաքննվի և նորից քաղաքացիներ։ Իսկ եթէ ժողովը վճռում է թէ ինքն է միայն ա ն ա խ ա ս ա ն և միայն ինքն կարող է վերաքննել նախընթաց ժողովների վճիռները, իսկ հետեւեալ ժողովները անչափահասներից բաղկացած կը լինեն, որոնք իրաւունք չեն ունենայ կացան կը լինեն, որոնք իրաւունք չեն ունենայ վերաքննելու,—այն ժամանակ, եթէ նախագահը ընդունել և անկրաւնաւոր ծանրագոյ է, եթէ նա իր պաշտօնը ուզի է յարգում, քան թէ իր անձնական նախապատրաստութիւնն ու հայեցքները, նա պէտք է իսկոյն կրտսերվի նախագահական աթոռից. պաշտպան հանդիսանալով անպատասխ առաջին ժողովի մեծամասնութեան, որն հարցանան էլ ինքն է. թէկն այն հարցը որ վճռվեցաւ այդ առաջին ժողովում, իրան անձնական նախապատրաստական էլ լիներ։ Դրա մէջն է նախագահի անկրաւնաւորութիւնը, նրա պատիւը.

Թէ գուցէ ինձ հետ անձնական խոսակցութեան ժամանակ հանգիստ թիւն էք յայտնել հասանց կրոնի խորհրդանշ խոսքին, այդ ես շատ լաւ գիտեմ եմ։ Բայց ես իմ յոգնածի մէջ գտած չէի հասանելու ունենալ ձեզ հետ որպէս անձնական օրէնքներ։ Դա այս կամ այն իմ կարծիքով սխալ կամ ուղիղ համաձայնութիւնի ամբ մարդ է, բայց որպէս ժողովի նախագահ հետ։ Բայց անպատասխանելու հետ, այն գտած ունենայ որպէս անձնական հետ, այն բանիցից, երբ գուցէ անգիտակցելը նախագահական աթոռի վրա ձեր անձնական հանգամանքները. չը դիտակցելով նախագահելիքները, երբ ոչ թէ միայն ասելուն հետ ասելիքներ ժողովի մեծամասնութիւնան վճիռը. բայց բանաւորութեամբ տրտնջվեցաւ. հետեւեալ ժողովներին վերաքննել 25-ի յունվարի նիստի վճիռները.

Հարցը առաջարկեր ես էիր. Ես ե ր կ ո ւ խոսք ասեցի, ասածդ որ և է երկար ճառախոսութեան,—և յունվարի 4-ի ժողովը միաձայն ընդունեց իմ առաջարկութիւնը։ Ես, թէ, չէի ա ռ ա ջ ա ր կ ո ւ մ ժողովին բնդունել իմ առաջարկութիւնը, ես չեմ յանձնարել, մեկուսիցել Դրան իմ պերճախոսութեամբ որոմնեան երբեք. խոսք ասեցի միայն. և կարծում եմ որ մի ժողով որ ընդունում է մի խնդիր առանց վերաքննելու, հոդեշատ հասանա հանգամանքը ունեցող անձերից է բաղկացած, որքան և նեանաց ժողովը։ Դուք պատասում էք մեծամասնութիւնը,—ես էլ պատասում եմ Դրան. Բայց գուցէ անգիտացիք ձեր անձնական հանգամանքները նախագահական աթոռի վրա, երբ որ ժողովը նախընթաց ժողովի վճիռը քանդելուց յետոյ, դրան բարկին վճիռ կայացրեց որ այլ ես ոչ էլ իրաւունք չը պիտի ունենայ ձեռք տալ իր վճռին։ Այդ գործողութիւնը ժողովի կոգմից. սատ եմ, ասենք լեզուով անասնագիտ է բանաւորութիւն։ Դուք չէ՞ հ ա ս կ ա ն ա ք ց ա ա ղ տեսակ բանաւորութիւն կամ յիշելով որ նախագահ էք. և գարձեալ չը գոհանալով վերաքննելու գիտակցական կերպով հանանքա գարձած ժողովի գ ա գ ա ա թ ա ր ի հետ, ուրեմն պարտաւոր էք նախագահի պաշտօնի մէջ. Երկու. գիտակցանումն էլ գուցէ ցոյց տուեցիք մի անբնական նախագահ էք։ Ուրեմն ասացէք մի անչեկ. գիտակցական մի անգիտակցական, գուցէ էլ. ժողովն էլ հանանքա էիք. ուրեմն հա բրաւունք ունեմ հետանքա գուցա բերել։ Մի գուցէ էլ. ժողովն էլ. միմանց մէջ հանանքա լինելով, անկարող գտնվեցաք հասկանալ այն ճշմարտութիւնը, որ բժիշկ Դաստարդեանց, մեզանից շատ տարիներ առաջ հասկացել էր։

Ես ոչ թէ միայն փորձ եմ փորձում ասել, որ մէնք փոխվեցաւ մեզանի որ անդամները քիչ էին թիւով, այլ հաստատապէս պնդում եմ այդ։ Այդ բանական չէ։ Փոքրը և նոր մարդը իրանց թոյլ տուեցին վերաքննել մի հարց, այդ հարց առաջարկողի բացակայութեան ժամանակ։ Դա գոնէ անմարդասէր և կռնշնարար է, թէկ լուսեր ասելիս։ Դարձ շատ լաւ գիտեք, որ յ ա ն դ ա ս ա ր ի ն էլ, մանկան գասարարանին էլ թոյլ է տրվում տրդարանում, ուր մեզ մեր քաղաքացիական իրաւունքները չը կրոցրած ժողովի անդամներ, որի վերաբերմամբ պէտք է ասենք մեր հարգարանական զգացմունքը ունենալ. որ լաւագոյն ասելիք. որ գոնէ սպասել մեզանի որ ինքն հարց առաջարկողը ներկայ գտնվի. նրա ներկայութեանն հարց հարց յարուցանելու համար, որպէս զի ինքն կարողանայ պատասխանել իր առաջարկութիւնը, և այ թէ նրա բացակայութենից զգալա քաղել վերաքննելու խնդիրը. երբ որ գուցէ ինքներդ շատ լաւ գիտեք, որ նրա գլխաւոր էլ երբեք մեզանը չէր կարող մտնել թէ յանձնարի 25-ի ժողովը պէտք է նրանց և առաջ դրավի հանրանանց ժողովի մեզանի քանդելուը։

Այնպէս ինչպէս ամեն քնեկրութեան մէջ, ձեր հիմնած ընկերութիւնին էլ տարբերութիւն ընդուներ ժողովից մի քանի որ առաջ յայտարարել լրագրերի մասին կամ առանձին թերթիկներով թէ թող հարցերի վրա կը վճռանեն այն որը,—նա գուցէ ամենից վաղ կը գտնվի ժողովի մէջ. անգիտակցապէս, որ հանրանանց ժողովի վճիռը, որ ինձ համար թանգ է, իսկ մեզ համար ոչնչ նշանակութիւն չունի. դեռաբերութիւն կայ ներկայ ժողովում կրկին յարուցանելու. և քանդելու։ Իսկ եթէ գուցէ կասէք, որ թերթերը էլ չը գիտեմ որ այդ հարցը կրկին կը յարուցվի, ասելի ես չը պէտք է թողյ տայ, որ թերթերը յարուցա-

թէ հնամաստաբ է վերաբերվում դէպի իգական բարձրագոյն, հմտապատանական կրթութիւնը։ Ֆրանսայցին ծաղում, հաղածում է մի կնոջ, որ համարձակվում է փաթիլի մի բարձրագոյն դպրոցում, օրինակ, բժշկական դպրոցում դասախօսութիւններ լսել և յանդգնում է բժշկութեան գիտութիւններից գոկտորի քննութիւն տալ։ Այլ ասերորդ է խօսել գիտութիւնների միս մեղեդի մասին, օրինակ իրաւաբանական գիտութեան մասին, և այլն։

Կիներ Ֆրանսայում մի խաղալիք է, մի սենսացիոնութիւն է, մի զեղեցիկ առարկայ է, մի զարդարանք է, բոլոր իրաւունքներից զուրկ մի սարակ է։

Ֆրանսական գիտութիւնն էլ, նրա զարգացումը, լրագրութիւնը, ծանանը և բանը, եթէ գրաքիում էին կանացով, վերաբերում էին դէպի կնոջ գրութիւնը վայրի վերց, եթէ նկարով, կամ եթէ յանձն էին առնում պաշտպանել կանանց սեռի դասը, իրանց ամբողջ ուշադրութիւնը դարձնում էին բնակ, հասարակաց կանանց գրութեան վրա, բայց չէին նայում կնոջ վրա բարգարական իրաւունքի կէտից։

Մեզանում վերջին ժամանակներս այս են սկսում տեսնել Ֆրանսայում այնպիսի հեղինակութիւններ, ինչպէս Լէոնի-դը-Փարագէնի և Էմիլ քանդը Դիմայի գրուածները, որոնք փորձ են փորձում պաշտպանել կանանց դասը թէ ուսման և թէ իրաւունքի հասարարութեան կէտից։

Ե. Ա.

ՆԵՐԲԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԻՄՐԱԳՐԻՆ

Թիֆլիս, յունվարի 28-ին

Յունվարի 28-ին, «Մշակի» առաջնորդող յօդուածում, դուշ, քննելով յունվարի 25-ին, Հայոց Թարգմանական ընկերութեան կանոնադրութեան ծրագրի քննելու առթիւ ժողովականների կողմից նշուած, մի քանի անգամ կիսաբերով մի լիշեցնում էք ընթերցողներին իմ անունս, անուանս, որ որան լիշում է մեր պատուելի հայ հասարակութիւնը, մասնայն մէջ առանձին անգամն է ներկայիս այսպիսի դրոյցներին— նրան այս այն պատճառաւոր, որ ես կեանքս մէջ առանձին անգամն եմ վատասնում հնչեալ դիր լինել մի «Հայոց Բարեգործակա՛ն ընկերութեան»։

Յունվարի 25-ի ժողովը երկրորդն էր, յունվարի 4-ի, առաջին ժողովից յետոյ։

Ձեր յօդուածը բաժանում եմ երկու մասի։ ընդհանուր գաղափարներից, վերաբերեալ «առանց կրօնի խարութեան» խօսքերին, ր. ամբողջապէս վերաբերեալ ինձ, իբրև նախագահի և վարչ մնալ, ներքին լինի այսպէս կարծել, իմ անձնասրութեանս։ Ընդհանուր գաղափարներից վերաբերեալ ես բանակիս չեմ մտնել ձեզ հետ։ Հայոց լրագրութիւնը այդ հարցերով բնաւորվում է. անա երկրորդ սարին ես։ Այրաբ է, ես եղել եմ երբեմնապես ազգասարակից «Մշակ»—այդ ինձ պարտ համարելով. միրաբ է, իրաւունք ունէր նոյն իսկ «Մշակը» և ընթերցող հասարակութիւնը (մեկուկ ինձ անձամբ ասում էին շատերը թիֆլիսում և շատ շատերը Նրանում և մանաւանդ վաղարշապատում) ապասել իմ գրչից ես մի յանձն իրաւ այդ նոյ ազգասիրեան կենսական հարցի վերաբերութեանը, բայց ես մեղադրանք չեմ ունեցել ոչ պատի և ոչ անդատարանի խառնուրդ այդ վերաբերութեանց մէջ։ Այսոր ինձ անգամ կամաք չեմ-կարիքներ ջերմ հանգամանք վարվել ֆեդիլետոնիստ անուանելու,—դա նշանակ գուցե ձեզ պատրաստ է ֆեդիլետոնիստին, որին այդքան նշանակութիւն, այդքան անգամ այժ էք յանգնում։ Այդ մանկական կարիքը ես որ ես և իմ կողմից կրկնակայց սատ եմ համարում։ Եթէ այդ վատոր ուշիկ լիներ, որքան սիրամ համարաներ ես պէտք է կարմիր ինտելիգենցիայից բաղկացած հասարակութեան մասին....

Արեամբեցեալ, որ մի լրագիր սարեներով առաջնորդում է ջրանցք չլինի մի քաղաքում վերջապէս քաղաքային վարչութիւնը վերամուծ է ջրանցք անցկացնել։ Այդ անցքից յետոյ լրագրի ֆեդիլետոնիստը պարձնում է. կանչում է յ գ ր ա ֆ ի ա ն։... Եւ թէ կրաքեր, եթէ լրագրից յետոյ, գուսանը, գուսանվելով հանանով նիստին, ֆեդիլետոնիստի ասածից վրդովվելով, փախէր իր տեղը և ֆեդիլետոնիստի Ջ գ ր ա ֆ ի դրիր անբոլոր քաղաքը նրա համար անհարմարելու ջրից։

Թէ գուշ սիրում էք հայերին, սիրում էք ամբողջ ազգը, թող կրեմնին և պատանեցին հայերը, միայն թէ նոյ արքեն հասէ նրանց երանեցեալ,—այդ ձեր բանն է և այդ սեռակի զգայունեանքի մասին ձեր մէջ ես երբեք չեմ կասկածել։ Բայց այդ սեռակի զգայունեանքը լսի խօսքերով չեն ապացուցանուում Ձեր այդ զգայունեանքը սեռի որոշ կերպով կարտայայտվում մի ընդհանուր հայոց բարեգործական ընկերութեան ծրագրի մէջ, որից գուշ ընդհանրանալն ազիանալ էք հանել հասանց կրօնի խարութիւնն։ խօսքը, քանի թէ նրանում, որ գուշ որպէս թիֆլի բնչել էք Գրատարարանին և Ա-մերիկանեանցին, որոնք բարեգործեն հայոց ենթ։ Ինչպէս ասա, վրացի, գիրգանցի, հրեայ բիֆլի բժիշկում է ամեն հիանալին, որ կարար է նրա ոգեմիտեան, ասանց նրա գուսանութեան մասին հարցնելու գեղը տալուց առաջ, նոյնպէս և հայ բիֆլիզը պէտք է վարվիր իմ կարեկցով։ Այդ էր պակաս, որ հայ լուսաւորական բիֆլիզ բարեգործական հային չը յիշէր, երբ նրան կանչում են, թամամ էք այդ գործին ասելով «Ազգ հմտասաբիրանը (?) հանդիսել էր յիսանելորդ թատանների դեղատան ասանց. «Մարդասիրական ընկերութեան» հիմնող բիֆլի Դաստասանց, բայց նոյն հմտասաբիրանը (?) անկարող եղան նախագահել մեր ժամանակի լուսաւորված բիֆլի Դաստասարեանց և 1881 թիւն ժողովի մէջ մասնակցող ցիմիրդասար երիտասարդութիւնը։ հմտասաբիրանը գանգատ անասի են հանանեամամ գանգատ անձինքը, բայց թէ տանի կարդ եղաւ հանդանալ բժիշկ Դաստասարեանց գանգատ անձինքը, այդ մի, բարդարեն, անանգի ան է։ Ես ի սրան ասանում եմ բժիշկ Դաստասարեանցի սարը ինչասանը և չեմ գարանում, որ այդ հարցատ (խնդալու այդ ձեռ է)։ Գրեթէ կարդ էկը համանիր լինեն նրան, բայց այդ Ձեզ իրաւունք չէ տալիս կասկածել իմ մասը որ կարդարդութիւնս այդ հմտասաբիրանը (?) հանանեալ։ գարձանմ։"

Իմ անձնասրութիւնս չեղանում էք ասելով նախագահը, որ բժիշկ Դաստասարեանցն էր, որ ասում թէ գանգատ—որովհետև մենք չենք կամենում ընդունել որ նա կոչվեալ էր և գարդանի կերպով համանիս ասանդարդների հետ։ Շնորհանալ եմ, որ չեք կամենում ընդունել իմ «դարձի կերպարդ»։ բայց մասրերեցեք ասելս, որ յառաջ քան ծրագրի կարդալը հասարակութեան առաջ, ես երեա առ երեա վերաբերեցի ունեցայ Ձեզ հետ նոյն իսկ այդ հանանց կրօնի խարութեան խօսքերին վերաբերեալ և բացատրանի յայտնեցի, որ «այդ բառերը ես չեմ մտցնիլ կանոնագրութեանմէջ, որովհետև ասանելը դարձանութիւն»։

Այդ թող լսէ հայը։ Ես բժիշկ Դաստասարեանս, ան յատկանան հայ լուսաւորական լինելով, ցանկանում եմ որ «Հայոց բարեգործական կանոնագրութեան մասով հասատար լինեն հայերը. ցանկանում եմ որ բոլոր հայ ազգն կրոնները միասին հարաբաս տրվիր լինեն հայ ազգասիրեան գաղափարի առաջ։

Ես միշտ գործով ազնեմ եմ հայերին անխարդ—իրրև մարդ, իրրև բժիշկ, վերջ է նոյն իսկ ազգասիրեան գաղափարի առաջ։

Ես միշտ գործով ազնեմ եմ հայերին անխարդ—իրրև մարդ, իրրև բժիշկ, վերջ է նոյն իսկ ազգասիրեան գաղափարի առաջ։

Ամենայնանեանց, Մարդասիրասարեանցը և այլ ազգասարեան տարբ, ինչպէս և երեվոյթը. ազնեն եմ այն հայերին, որոց գուշ թանգարդ էք ազնում։

Զարմանալի մարդ էք, ազիասամամ էք իմ վրայոս կասել այն, թէ ես չեմ հարգում։

Ինչ որ վերաբերում է այն կէտին, թէ «Ազգ վարի 25-ի ժողովի նախագահը բարդարվին անընդունակ եղաւ հանանալ իր պաշտօնի նշանակութիւնը, ես միայն այս կասեմ, որ նրան անանն էր նախագահում մի յանվարի 4-ի ժողովին, որը այն որը ա ն ա ն ա ա ա ա ն չ է ա ա ա ն ։ բնդունեց (նրան ընդունեց ասանցին) Ծրարի մէջ «առանց կրօնի խարութեան» խօսքերը։—Բայց ի յայտնի է բոլորին որ երկրորդ ժողովին ն ա ա ա ա ն ա ն ա ն ա ա ա ն ։ ա. Ա. Ցոմանենանի առաջարկեալ և ընդունվեցին բժիշկ Դաստասարեանցին։ Նոյնպէս ընդունակութիւնները ես չեմ պնդում իմ մէջ, գիտեմ, որ յորդեալ հասարակութիւնը ինձ ընդունեց նախագահ, գրանով իր պաշտօնը ասացանեցու։ Հանդիս ընթերցութեան հիմնադրեալ Ես որ մեր ա ա ղ ա յ ի ն ժ ա ղ ա վ ն ե ր ա ն պէտք է վարվուած լինեին ընդունակութեան վրայ ոչ պաշտօնը։ Բայց ընդունակութիւն ունի հանանալու այս միայն, որ երկրորդ ժողովը ն ա ր ն ա ա ա ն ա ա ն ա ն ա ն ա ն ընդունեալ ասանց կրօնի խարութեան ասանց ասանցի ասանցի ասանցի